

नदी सफा राख्न पानी-ट्याक्सी

चन्द्रश

— रिचेल लाँगिट-दर्सिन

जाकार्ता (आई.पी.एस्./एन्.पी.आई.) - दक्षिणी जकार्ताको हालिमुन पिएर नदी किनारमा साप्ताहिक बिदामा बाबुआमाका साथ बालबालिका जम्मा हुन्छन्। स्थानीय सरकारले चलाउन थालेका दुईवटा पानी-ट्याक्सीमा चढ्नका लागि भुम्सिन्छन्।

तर पानी ट्याक्सी चलाएर कुनै लाभ नभएको चालकहरू जानकारी गराउँछन्। ट्याक्सीमा एक चक्कर लगाएको शल्क स्थानीय प्रशासनलाई करिव नौ अमेरिकी डलरबराबर प्राप्त हुन्छ। तर यो दूरी पूरा गर्न इन्धनमा मात्र दुई गुना बढी खर्च हुन्छ।

पानी-ट्याक्सी चलाउँदा हुने फाइदा आर्थिक होइन, वातावरणीय शुद्धता हो। तर वातावरणीय लाभका बारेमा जकार्तावासीलाई थाहा छैन। गएको जुन महिनामा दुईवटा ट्याक्सी चलाउन सुरु गरिनुका पछाडि अर्को कुनै कारण नभएर वातावरण शुद्धीकरणका लागि प्रचार गर्नु मात्र थियो। नदीमा जलयान चलन थालेपछि त्यहाँ फोहोर गर्नुहुन्न भन्ने चेतना जनतामा जागृत हुनसक्छ भन्ने विश्वासका साथ यो काम थालिएको हो।

‘इण्डोनेसियालीहरूमा फोहोर नदीमा विसर्जन गर्ने बानी परेको छ। त्यो बानी रोक्नका लागि नै पानी-ट्याक्सी चलाउन थालिएको हो,’ हालिमुन पिएरका अधिकारी मुहम्मद खैरले भने, ‘नदीमा प्रदूषणको मात्रा निकै बढेका कारण जनचेतनाका लागि यो उपाय अपनाइएको हो।’

इण्डोनेसियामा नदीकिनारमा बसोबास बाक्लै गएको छ, घरहरू थपिँदै छन्। नदी किनारमा घर बनाउने र ढल नदीमा छोड्ने सामान्य चलन बनेको छ। जकार्ताबाट जम्मा १३ वटा नदी बग्छन्, त्यसमध्ये एउटा निकै फोहोर छ। सिलिविङ्ग नामको यस नदीले फोहोर जति बोकेको छ, उति नै वासिन्दाहरूका लागि जल-आपूर्ति पनि गरेको छ।

‘पानी-ट्याक्सीको अवधारणा मनोरञ्जनात्मक तरिकाले जनतालाई सचेत बनाउने एक शैली हो,’ राष्ट्रिय विकास परियोजना निकायका जलस्रोत तथा सिचाइ निर्देशक डोनी आजदान भन्छन्।

‘जलस्रोतमा फोहोरको मात्रा हाम्रालागि ठूलो चुनौतीको विषय बनेको छ, नदी सफा गर्न ठूलो धनराशि खर्च हुन्छ,’ आजदानले

जानकारी गराए- नदी फोहोर भएकाले किनारबाट वस्ती हटाउन र स्थानीय वासिन्दालाई उपयुक्त अन्यत्र स्थानान्तरण गर्न खोज्दा पनि उनीहरू मान्दैनन्। काम गर्ने ठाउँ टाढा पर्छ भनेर उनीहरू नदीकिनारमै बस्छन्।

औद्योगिक क्षेत्रबाट निस्किएको रासायनिक पदार्थदेखि सबै प्रकारका फोहोरहरू नदीमै विसर्जन गरिन्छ। प्लास्टिकका खाली बोटल हुन् वा टिनका डिब्बाहरू सबै सिलिउङ्ग नदीको पानीमा तैरिरहेका हुन्छन्। अधिकांशतः मोटरले चलने नौकाहरूलाई पनि बाक्लो फोहोरले बाधा पुऱ्याउँछ।

फोहोरका कारण पानी-ट्याक्सीको सञ्चालनमा पनि अवरोध पुग्छ। ठाउँ-ठाउँमा चलिरहेको पानी-ट्याक्सी

अनुरोध

‘समाचार सन्देश’ का सामग्री पुनः प्रकाशन/प्रसारणका लागि तयार पारिएका हुन्।

हामी सबै क्षेत्रबाट रचनात्मक सुझाव, सल्लाह र प्रतिक्रियाको अपेक्षा गर्दछौं।

— सम्पादक

फोहर इन्जिनमा पसेका कारण रोकिन्छ ।

नगर प्रशासनले ३२ लाख डलर खर्च गरेर नदी सफा गर्ने योजना बनाएको छ । यसका लागि रकम पनि छुट्याइएको छ । जकार्ताका नदीहरूको सफाइ तथा अनुसन्धानका लागि २१ हजार ३ सय ६१ डलर बार्षिकरूपमा त्यही दुइटा पानी-ट्याक्सी सम्भार गर्न खर्च हुन्छ । एक ट्याक्सीमा २८ जना यात्रु अट्न सक्छन् । धेरैको विश्लेषणमा प्रशासनले नोक्सानको युद्ध लडेको छ । किनभने कमजोर कानूनका कारण पानीमा फोहर फाल्ने क्रम रोकिने अवस्था छैन । नदीमा फोहर फालेका कारण आजसम्म कसैलाई अदालतमा उभ्याइएको छैन । न त कसैलाई आर्थिक जरिवाना नै गरिएको छ । फोहरका कारण बहावमा समेत अबरोध पुग्ने यस नदीमा जनवरी-फेब्रुअरीतिर बाढी आउँछ र नगरवासी प्रभावित हुन्छन् । जकार्ताको नदीमा प्रदूषण स्थल यति बढी छ कि जल निगमहरू बासिन्दालाई पर्याप्त शुद्ध पानी आपूर्ति गर्न कठिनाई महसुस गर्दछन् । जकार्तामा ७० प्रतिशत सम्भाव्य वर्षाको पानी प्रत्यक्षतः नदीमा जाने भएकाले शहरमा बग्ने सबै नदीहरूमा पर्याप्त पानी हुँदैन, यसको अर्थ हो यहाँ वर्षाको पानी सञ्चय गर्ने सम्भावना पनि न्यून छ ।

वास्तवमा सिलिउङ्गमा पानीको न्यून स्तर जलयान सञ्चालनका लागि समस्याको विषय बन्दछ । जस्तो मोटर-नौका एक मिटरभन्दा कम गहिराइको पानीमा चलन सक्तैन ।

अर्कोतर्फ नदी दुई मिटरभन्दा बढी गहिरो छुभने पुलमा ठाकिने सम्भावना छ ।

‘अहिले नदीमा चलाइएका पानी-ट्याक्सी नदीकै लागि भनेर डिजाइन गरिएका होइनन् । त्यसैले तिनीहरू धेरै ठूला छन्,’ ३५ वर्षीय डुङ्गा चालक आनद्रिले भने । मोटर-नौकाको आकार परिवर्तन गरेर बालबालिकालाई आकर्षित गर्ने योजना विचाराधीन रहेको छ ।

‘पानी-ट्याक्सीका बारेमा हामीले टेलिभिजनबाट जानकारी प्राप्त गरेका हौं । टेलिभिजनमा देखिदा आकर्षक लागेकाले हामी यहाँ आएका हौं, पानी-ट्याक्सी चढ्न १ घण्टादेखि लामबद्ध ३४ वर्षीया एक गृहिणीले भनिन् । उनको साथमा शनिवारको दिन रमाइलोसँग बिताउन आएका भतिजो र भतिजी थिए ।

जुन ९ तारिखबाट पानी-ट्याक्सी सुरु गरिएपछि त्यसमा चढ्न आउने अधिकांशः न्यून आयस्तरका व्यक्तिहरू थिए । १५ मिनेटको रमाइलोका लागि जलयान चढ्न आउथे । यसका लागि ३३ अमेरिकी सेन्ट्स बराबर प्रतिव्यक्ति शुल्क तिर्नुपर्थ्यो ।

‘पानी-ट्याक्सी मनोरञ्जनका लागि बनाइएको जल-पार्कमा नौका विहार गरेजस्तै छ,’ एक रेष्टुराका कर्मचारी २६ वर्षीय कृष्णले भने । दुई साताअगी आफ्ना भतिजाहरूलाई यहाँ ल्याएर पानी-ट्याक्सी चढाएका उनले पानी-ट्याक्सी नगरको परिचय बनेको र यहाँ आउनेहरूका लागि अनुभव गर्ने विषय बनेको विचार व्यक्त गरे ।

पानी-ट्याक्सीमा हरेक सिटको पछाडि हवाईजहाजमा जस्तै सुरक्षासम्बन्धी जानकारीका लागि निर्देशिकाहरू पनि राखिएको छ । निर्देशिकामा कसरी ज्याकेट लगाउने, कहाँ ज्याकेट राखिएको छ, ज्याकेट कसरी फुक्ने र सहायताका लागि कसलाई बोलाउनेजस्ता विषयमा प्रष्ट पारिएको छ ।

पानी-ट्याक्सीको सञ्चालन जकार्ता प्रशासनको पानीसम्बन्धी तीन

परियोजनामध्ये एक हो । नगरको कमजोर ढलनिकास, वर्षेनी हुने बाढी र बाक्लो आवाधिका सम्बन्धमा ती परियोजनाहरू केन्द्रित रहेका छन् ।

ती परियोजनाहरूमा २३ किलोमिटर बाढी नियन्त्रण नहर र बहुउद्देश्यीय गहिरो सुरुङ्ग मार्ग रहेका छन् । सुरुङ्गबाट फोहर पठाउने शहरी सञ्जाल स्थापना गर्ने र भूमिगत मार्ग सञ्चालन गर्ने उद्देश्यका साथ परियोजनाहरू सञ्चालित छन् ।

पानी-ट्याक्सी प्रणालीको प्रबर्द्धनका लागि सार्वजनिक मामिला मन्त्रालयले हालै दुइवटा मोटरबोटका लागि सस्तो मूल्यमा ग्यास लाइन उपलब्ध गराउने याङ्गके नदीसम्म जाने मार्ग विस्तार गर्ने सम्भावनाप्रति पनि सोचिएको छ ।

पानी-ट्याक्सी राजधानीको आवागमन सहज बनाउनका लागि भनेर पनि ल्याइएको हो । जकार्ता प्रशासनले धेरै वर्षदेखि सवारी साधन नियन्त्रण गर्ने नीति लिइएको छ, जसलाई ‘थ्रि-इन-वन’ कार्यक्रम भनिन्छ । यस कार्यक्रमअनुसार मिलिजुली कारमा चढौं र सार्वजनिक यातायातलाई प्रोत्साहन गरौं भन्ने नारा सफल बनाउने प्रयास भैरहेको छ ।

पानी-ट्याक्सी सञ्चालन गर्ने उद्घाटन समारोहमा जकार्ताका गर्भनर सुतियोसोले कुनै दिन यो सेवाले व्यापकता पाउने, छिटोगरी लक्ष्यसम्म पुग्न लोकप्रिय साधन हुने र शहरको जटिल आवागमन समस्या सुल्किने आशा प्रकट गरेका थिए । नेदरल्याण्डको उपनिवेश रहेका बेला जकार्ताका नदीहरूले नगरको आवागमनमा महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गरेका थिए ।

तर, केही इण्डोनेसियालीहरूले त्यस योजनालाई गम्भीर रूपमा लिएका छैनन् । ‘म त पानी-ट्याक्सी चढ्नु भन्दा बस चढेर यात्रा गर्न मन पराउँछु,’ २० वर्षीय विद्यार्थी इफ्रिडले भने- पानी-ट्याक्सी चढ्दा चारैतिरबाट ढलको दुर्गन्धको शिकार हुनुपर्छ ।

इरानी मृत्युदण्डको सूचीमा दुई कुर्द पत्रकार

– किमिया सनाती

तेहरान (आई.पी.एस्./एन्.पी.आई.) – मानवअधिकार तथा राजनीतिक समूहले दुई इरानी-कुर्द पत्रकारको जीवन बचाउन इन्टरनेट प्रचार अभियान सुरु गरेको छ। अदनान हसनपुर र अब्दोलभाहिद (हिभा) बुटिमार नामका ती पत्रकारलाई गएको जुलाई १६ तारिखका दिन मारि भानको इरानी-कुर्द शहरको क्रान्तिकारी अस्थायी अदालतले सो सजाय सुनाएको हो।

हसनपुरलाई इस्लामिक राज्यविरुद्ध हतियार उठाएको अर्थात् मोहरब र गुप्तचरी गरेको ठहर गर्दै दोषी मानिएको थियो। उनले भ्वाइस अफ अमेरिका लगायतका विदेशी सञ्चारमाध्यमलाई टेलिफोन अन्तरवार्ता दिएकोमा आपत्ति जनाउँदै गुप्तचरी गरेको आरोप लगाइएको इरानी लेबोर न्युज एजेन्सीले हसनपुरका वकिलको बनाइ उद्धरण गर्दै लेखेको छ।

बुटिमारलाई पनि मोहरबकै आरोप लगाइएको छ, उनका सहयात्री कुर्द पत्रकार खोस्रो कुर्दपुरले आईपीएसलाई बताए। मुक्रियान न्युज नामको वेबसाइट सञ्चालन गर्दै आएका कुर्दपुरले दुवै अभियुक्त पत्रकारको प्रतिनिधित्व गर्ने वकिलको बनाइ साभार गरेका छन्।

रिपोर्टर्स उइदाउट बोर्डर्स (आरएसएफ-रिपोर्टर्स सान्स फ्रन्टिएर्स) नामको अन्तर्राष्ट्रिय प्रेस स्वतन्त्रता निगरानीकर्ता

संस्थाले दुई पत्रकारलाई मृत्युदण्ड दिने विषयमा गरेको निर्णयविरुद्ध गम्भीर चासो देखाएको छ। उसले अन्तर्राष्ट्रिय समुदायलाई इरानमाथि दबाव दिन र निर्णय उल्टाउन अर्थात् मृत्युदण्डको फैसला बदर गर्न आग्रह गरेको छ। उसको बनाइमा, पत्रकारहरूले उनीहरूले आफ्ना नागरिकलाई सूचित गरेर अभिव्यक्ति स्वतन्त्रताको अधिकार मात्र प्रयोग गरेका हुन्।

आरएसएफका अनुसार इरान पत्रकारहरूका लागि विश्वका सर्वाधिक ठूला जेलहरूमध्ये एक हो। 'पत्रकारमाथि कस्तो कानुनी कारवाही चलाइएको छ भन्ने बारेमा हामीलाई केही पनि थाहा छैन। हामीलाई यति थाहा छ, हिभा (बुटिमार) र आदनान (हसनपुर) लाई धेरै महिना अगाडिदेखि जेल हालिएको छ। अर्थात् पहिला जेल हाल्ने र पछि मुद्दा चलाउने काम भएको छ। हिभा वातावरणविद् तथा मारिभान्स साचिया वातावरण संरक्षण समाजका संस्थापकमध्ये एक हुन्, उनलाई राजनीतिक हतियार चलाउने राजनीतिक पार्टीसँग आवद्ध भएको आरोप पनि लगाउने प्रयास गरिएको छ', नाम उल्लेख गर्न नचाहने कुर्द मानवअधिकार कार्यकर्ताले आईपीएसलाई जानकारी गराए।

'ऊ आफैलाई आफूबाट त्यस्तो कार्य भएको थाहा छैन। तर देशबाट भागेर बाहिर बसेका उनका दाजुलाई हाजिर गराउन उनलाई

बन्दी बनाइएको हो भनेर खबर पिटाइयो। सोही चालवाजीमा परेर उनका दाजु घर फर्किए, मानवअधिकारकर्मीले खुलासा गरे। कुर्द भाषाको साप्ताहिक अखबार आसुका लागि हसनपुर र बुटिमारले सेवा पुऱ्याएका थिए। सो अखबारलाई २००५ को अगष्ट चारका दिन प्रतिबन्ध गरियो। उसलाई पश्चिमी इरानस्थित महावाद जहाँ कुर्द जनसंख्याको बाहुल्य छ, मा दङ्गा भड्काएको आरोप लगाइएको थियो।

कुर्द क्षेत्रमा एक महिनासम्म चलेको अशान्तिमा २५ वर्षीय स्वान क्वादेरीको महावाद सडकमा प्रहरीले चलाएको गोलीलागी मृत्यु भएको थियो। उनको शरीरलाई सैनिक गाडीमा बाधियो र सडकमा घिसाउँदै प्रदर्शनी गरियो।

त्यसले नगरबासीहरूलाई त्रसित बनाउँछ भन्ने विश्वास सेनाको थियो। क्वादेरीको शरीरहेर्दा उनले पाएको सजायको अनुमान लगाउन गारो पर्दैनथ्यो। इन्टरनेट तथा कुर्द शहरको आक्रोसित भीडहरूमा तखीर टाँसेर नागरिकलाई आतङ्कित बनाइयो। आखिरमा गाउँलेहरूले सरकारी अड्डाहरू र बैंकहरू माथि

आक्रमण गरेका तस्वीरहरू टाँसिए । दङ्गा तथा प्रदर्शनीका कारण धेरै व्यक्तिहरू मारिए र घाइते बनाइए । यसमा सयौं व्यक्ति गिरफ्तार पनि भएका थिए ।

इरानी कुर्दिस्तान प्रकाशन केन्द्रका १७ वर्षीय अब्दोलसामाद नासिरीलाई प्रजातान्त्रिक पार्टी कुर्दिस्तानका मेडिया महावादका सुरक्षा प्रतिनिधिले पिटेरै ज्यान लिए ।

‘कुन अवस्थामा किशोरको मृत्यु भयो भन्ने तथ्य प्रकाशमा आएको छैन । तर त्यस दिनको शहरको वातावरण अत्यन्त तनावमा थियो भन्नेमा शङ्का छैन । पसलहरू बन्द थिए । त्यस दिन डेमोक्रेटिक पार्टी अफ इरानियन कुर्दिस्तानका नेता अब्दुलरहमान क्वासेम्लुको हत्या भएको वार्षिक तिथिको समारोह चलिरहेको थियो । भियनामा १९८९ मा भियनामा उनको हत्या भएको थियो,’ कुर्द कार्यकर्ताले आईपीएसलाई भने ।

निर्वासित कुर्द नेता क्वासेम्लुको हत्या सरकारले नै गरेको आरोप लागे तापनि सरकारले भने सोकाम आफूले नगरेको दाबी गर्दै आएको छ ।

डेमोक्रेटिक पार्टी अफ इरानियन कुर्दिस्तान सबैभन्दा पुरानो कुर्द राजनीतिक पार्टी हो । गत महिना त्यस पार्टीका नेताको वार्षिकोत्सव मनाइरहेका बेला कुर्द शहरहरूमा तीन मिनेटसम्म बिजुली निभाएर हत्याको विरोध गर्न सर्वसाधारणलाई आग्रह गरिएको थियो ।

त्यसै दिन कुर्द शहरहरूमा थुप्रै जुलुसहरू निस्किएको जानकारी कुर्दिस न्युज वेबसाइटले दिएको छ ।

विरोधमा बजारका पसलहरू पनि बन्द भएका थिए । उनीहरूको एउटै गम्भीर आग्रह के भने इस्लामिक गणतन्त्र इरानमा कुर्दहरूमाथिको व्यापक भेदभावको स्थिति अन्त्य हुनुपर्छ ।

इरानी कुर्दहरू १९७८ को इस्लामिक क्रान्तिमा व्यापक रूपमा सक्रिय थिए । नयाँ सत्ताविरुद्ध अन्य अल्प संख्यक जातीय समुदायका साथ आत्मनिर्णयको अधिकारका लागि इरानी कुर्दहरूले पनि क्रान्तिमा सहभागीता देखाए । धेरै वर्ष लामो सशस्त्र संघर्षपछि विभिन्न खाले कुर्द समुदायहरू जसमा अधिकांश वामपन्थी रहेका छन्, लाई नियन्त्रणमा लिइयो ।

इराकमा सद्दाम हुसेनको पतन र उत्तरी इराकमा कुर्दहरूको शासन स्थापना भएपछि इरानी कुर्दहरूले फेरि ठूलो उत्साहका साथ आफ्ना मागहरू उठाए । तर, विद्रोही धेरै समुदायको मान्यतामा हतियारबन्ध विद्रोह गर्ने छैन । उनीहरू केन्द्रीय सरकारविरुद्ध दुई दशक अघिदेखि आन्दोलन गर्दै आएका छन् । धेरैको भनाइमा उनीहरू संघीय शासनको पक्षमा रहेका छन् ।

पर्सिया गियाना, आजाद, कुर्दिस्तान (पिजिएके) अर्थात् कुर्दिस्तानको स्वतन्त्र जीवनका लागि पार्टी सीमित गोरिल्ला समूहको भरमा अस्तित्व देखाउने गर्दछ । यसले सरकारी सेनाविरुद्ध सशस्त्र कारबाही चलाउँदै आएको छ । यसको संलग्नता कुर्दिस्तान वकर्स पार्टी (पिकेके) सँग आबद्ध रहेको विश्वास गरिन्छ ।

पिजिएके, टर्की र उत्तरी इराकमा प्रभावकारी रहेको छ । इरानी सरकारले कहिले काहीँ सीमा क्षेत्रमा खानतलासी गर्दछ । खासगरी सरकारको खानतलासीको उद्देश्य विद्रोही समूहका सदस्यहरू गिरफ्तार गर्नु हो । त्यसै वर्षको मार्च महिनामा उत्तरी इरानमा इरानी क्रान्तिकारी सुरक्षा हेलिकोप्टरले केही गुरिल्लाहरूको ज्यान लियो । मर्नेहरूमा

दुई जना माथिल्लो स्तरका विद्रोहीहरू पनि थिए र अन्य सातजना सैनिकहरूको पनि मृत्यु भयो । ‘हालैका वर्षहरूमा कुर्द नागरिकको क्षेत्र विस्तारित भएको छ । उनीहरूले हतियारबन्ध विद्रोह छोडेर शान्तिपूर्ण प्रक्रियाद्वारा आन्दोलन चलाउने रणनीति लिएका छन् । उदाहरणका लागि अदनान र हसनपुरलाई मृत्युदण्डको सजाय दिइएको विरोधमा उनीहरूले मारिभानका बजार र पसलहरू बन्द गरेर विरोध जनाए,’ कुर्दपुरले आईपीएसलाई भने ।

तीनजना अन्य कुर्द पत्रकारहरू र मानव अधिकारकर्मीहरू आकु कोर्दनासाव, इजलाल कोभामी तथा महमद सादिक काबौद भ्रान्तलाई गत महिना मात्र गिरफ्तार गरियो । काभेय जभानमर्द मे महिनामा पक्राउ परेका थिए । उनकाविरुद्ध दुई वर्ष लामो जेल सजाय सुनाइयो जो आजपनि बन्दी जीवन नै बिताइरहेका छन्, कुर्दपुरले भने ।

प्रेस स्वतन्त्रताको अभावका कारण कुर्द जनघनत्वको क्षेत्रबाट आउने समाचार र दुई पत्रकारविरुद्ध भएको सजाय केवल कुर्दिस तथा विरोधी समाचारका वेबसाइटहरूमा मात्र पढ्न पाइन्छ ।

इरानी प्रेसमाथि निकै कडा पूर्वप्रकाशन नियन्त्रणको कैंची चलाइन्छ । सरकारले प्रकाशनपछि प्रतिबन्ध लगाउने स्थिति ख्याल गर्दै अधिकांश सञ्चार संस्थाहरू आफै समाचार काटछाट गर्दछन् । इरानमा केवल एउटा मात्र समाचार संस्था थियो जो सरकारको नियन्त्रणमा थिएन । इरानी लेवोर न्युज एजेन्सी नामको सो संस्थाले मानव अधिकारसँग सम्बद्ध विषयमा समाचार लेखिरहन्थ्यो, त्यसलाई पनि हालैमात्र प्रतिबन्ध लगाइयो ।

(लेखमा उल्लेख गरिएका सबै पार्टीहरू इरानमा गैरकानुनी तथा प्रतिबन्धित हुन्)

स्वयंसेवा बन्धो राष्ट्रको कारण

– आहन मि-योङ्ग

सिउल (आई.पी.एस्./एन्.पी.आई.) – दक्षिण कोरियालीहरू अफगानिस्तानमा तालिवान विद्रोहीले आफ्ना २१ नागरिकलाई बन्धक बनाएकोमा चिन्ता, भ्रम र आक्रोशमा डुबेका छन्। उनीहरूले आफ्नो सरकार, अमेरिका र पाकिस्तानलाई बन्धक बनाइएका आफन्तहरूलाई जीवित मुक्त गराई घर फर्काउन दबाव दिएका छन्।

दक्षिण कोरियाबाट अफगानिस्तानमा बालबालिकालाई स्वयंसेवी बनेर पठाउन हिंडेको २० दिनपछि २९ वर्षीय सिम सुङ्गमिन लाश बनेर फर्किए। उनका विछिप्त बाबु सिम भिम-पी ६३ वर्षको उमेरमा छोराको लाश अड्कमाल गर्न अगि बढे। उनी गोलीले छिया छिया बनेको छोराको शरीर देखेर चिच्याए, 'सुङ्गमिनले सधैं सबैको भलो मात्र चितायो, विश्वासिलो छोरो बनेर मलाई र अरुलाई सघाइरह्यो। १८ जना महिलाका साथ २३ जना दक्षिण कोरियालीको समूहमा गएका सुङ्गमिनका सहयात्रीहरू २० र ३० वर्षको उमेरका छन्। उनीहरूलाई तालिवानीहरूले जुलाई १९ तारिखका दिन काबुल-कनावा राजमार्गस्थित घाजी प्रान्तमा अपहरण गरेका थिए। २००१ देखि अमेरिकी अतिक्रमणमा परेको अफगानिस्तानमा यति ठूलो परिमाणमा विदेशी नागरिकहरूलाई अपहरण गरिएको यो पहिलो घटना हो।

सुङ्गमिनका साथी २९ वर्षीय मिन बुङ्ग उक आफ्नो ब्लगमा लेख्छन् 'तिमी सधैंभरि हासिरहन्थ्यौ, हामीले एकसाथ सैनिक

तालिम लिदापनि तिम्रो त्यो हाँसो मलिन भएन। तिमिसँग नाजुक मुटु थियो, कसैले सहयोग मागेको बेला त्यस मुटुले सायदै ठुकरायो होला।

सुङ्गमिङ्ग अपहरितमध्ये मारिने दोस्रा व्यक्ति हुन्। सबैभन्दा पहिला तालिवानीहरूले कोरियाली समूहका नेता ४२ वर्षीय पादरी बे युङ्गक्यु थिए। बेको शरीर आठ ठाउँमा गोली लागेर छियाछिया भएको थियो उनको परिवारले बेको लाश उनले नेतृत्व गरेको समूहलाई मुक्त नगरेसम्म अमेरिकाको नेतृत्वमा सञ्चालित अफगानिस्तानमै राख्न आग्रह गरेको थियो। तर सो आग्रह स्वीकार गरिएन। उनको लाशलाई तत्कालै सिउल पठाइयो।

'मेरो छोरीले मलाई किन बुबा घर नफर्किनु भएको भनेर सोच्छे, म उसलाई तिम्रो बुबा आफ्नै जन्मदिनका दिन फर्किनुहुन्छ भनेर बताउँछु,' उनकी उदास श्रीमतीले मलिन अनुहारमा बताइन्। बेलाई अपहरणकारीहरूले उनको जन्म दिनकै दिन हत्या गरेका थिए। पादरीले केही महिनाअघि केहीगरी मेरो मृत्यु भएमा मेरो शरीर औषधि विज्ञानका लागि चन्दा दिनुहोला, जसलाई आवश्यक छ उसले प्रयोग गर्न सकून् भनेर खुला विज्ञप्ति लेखेका थिए।

दक्षिण कोरियाली सरकारले दुई नागरिकको हत्यापछि प्रत्यक्ष रूपले तालिवानीहरूसँग वार्ता हुनसक्ने सम्भावना प्रकट गरेको

थियो। 'हामीले तालिवानहरूसँग सम्पर्क गर्ने सम्भावनाका हरेकद्वार खुला राखेका छौं, समाधानका कुनै पनि मार्ग छोडेका छैनौं,' राष्ट्रपतीय व्लु हाउसका प्रवक्ता चियोन हो-सुनले भने।

बन्धक कोरियालीका आफन्तहरू चिन्ताको भुमरीमा छन्। बन्धकहरूलाई कुन दिन मारिने हो भन्ने शोकले उनीहरूलाई विह्वल बनाएको छ। कोरियाली दुई नागरिकको हत्यापछि तालिवान विरुद्ध सैनिक कारवाही चलाउनु भूल थियो भन्ने महसुस गरिएको रिपोर्ट बाहिर आएपछि कोरियालीहरूले ठूलो राहतको अनुभव गरेका छन्।

तालिवानीहरूले आफ्ना बन्धकहरू मुक्त गरिए कोरियालीलाई पनि छोडिदिने घोषणा गरेका छन्। उनीहरूले यसका लागि तोकेको समय दुई पटक बढाइसकेका छन्। बन्धकसँग कैदी साट्ने अडानका साथ तालिवानीहरूले कोरियालीहरूलाई नियन्त्रणमा लिएका हुन्।

यसैबीच बन्धकहरूको स्वास्थ्य स्थितिलाई लिएर पनि चिन्ता प्रकट गरिएको छ। खासगरी महिला बन्धकको अवस्था कमजोर रहेको बुझिएको छ। तालिवानीले बन्धकहरूको आवाज

तथा दृश्य रेकर्ड गरेको दुईथरि टेप सार्वजनिक गरेका छन् । एउटा टेपमा एक जना महिलाको आवाज सुनिन्छ, 'हामीलाई यहाँबाट छिटोभन्दा छिटो मुक्त गरियोस्, हामीमध्ये अधिकांशको स्वास्थ्य स्थिति कमजोर छ, धेरै विरामी छन् ।'

६३ वर्षीय किम टेक-योङ्ग ३४ वर्षीया छोरी हान जिङ-योङ्गले जुन बेला अफगानिस्तानको यात्राका लागि मुलुक छोडिन्, त्यस बेला नै उनको स्वास्थ्य ठीक थिएन । 'मैले उनलाई रोक्न निकै कोसिस गरें, तर उनले ठीक भैहाल्छ भनेर जिद्दी गरिन् । उनले गत वर्ष अफगानिस्तानमा पढाएका बालबालिकाको सम्भना आइरहेको छ, जान्छु भनिन्,' बाबुले भने ।

बन्धक नागरिकको सङ्कटले पूरै कोरियालाई हल्लाएको छ । अधिकांश बन्धकहरू नर्स अथवा अंग्रेजी शिक्षक रहेका छन् । उनीहरू गर्मी विदा अफगानिस्तानमा विरामीको सेवा गर्ने तथा बाल बालिकालाई अंग्रेजी विषयको अध्यापन र कम्प्युटर तालिम दिएर बिताउने उद्देश्यले त्यता लागेका थिए ।

यस बेला आम नागरिक सिमुल चर्चप्रति आक्रोशित बनेका छन् । यसै चर्चले स्वयंसेवक बनाएर कोरियाली नागरिकहरूलाई द्वन्द्वग्रस्त मुलुक अफगानिस्तान पठाएको हो । यसविरुद्ध यति बढी पत्रहरू आए कि आधिकारिक वेबसाइट नै बन्द हुन पुग्यो । ४ करोड ८० लाख जनसंख्याको दक्षिण कोरियामा

एक तिहाई नागरिक इसाई रहेका छन् । चर्चका वरिष्ठ पादरी पार्क इयोन-जोले माफी मागेका छन्, 'संसारमै नभएको पीडाबोध भैरहेको छ । म पीडित परिवारहरूप्रति गम्भीर भएको छु । २३ जना हाम्रा नागरिक यस कारण अफगानिस्तान गएका थिए कि, उनीहरू अफगानी जनतालाई माया गर्थे । उनीहरू आफ्नो पैसा बचाएर अफगानिस्तान गए र अफगानी नागरिकहरूका लागि गर्मीविदा समर्पित गरे ।'

अफगानिस्तानमा स्वयंसेवी बनेर जान ठीक थियो वा थिएन भन्नेमा दक्षिण कोरियाका नागरिक दुई चिरामा विभाजित भएका छन् । नाम चलेका कलाकार चा इन-पाई आफ्नो ब्लगमा लेख्छन्, 'यदि उनीहरूको पीडाप्रति तपाईं लज्जाबोध गर्नुहुन्छ भने तपाईं डरपोख हुनुहुन्छ । ... हो, उनीहरूको जीवन खतरामा पार्नु खराब निर्णय हो तापनि कोही जान नचाहेको मुलुकमा स्वयंसेवी बनेर उनीहरूले जसरी सेवा गर्ने निर्णय गरे त्यसलाई हामी कसरी आलोचना गर्नसक्छौं ?'

आम व्यक्तिको आक्रोश पनि क्रमसः दिक्दारीमा रूपान्तरित भएको छ, सिउल सरकारले बन्धकको जीवन सुरक्षित होस् भनेर जसरी कूटनीतिक अभ्यास गरेको छ, त्यो सबै पर्खालमा मुड्की बजारेजस्तो अर्थहीन भएको छ । यसमा उनीहरू खिन्न छन् । अमेरिकाको टेकोमा अडिएको काबुल सरकारले तालिवान-कैदीलाई छोड्ने कि नछोड्ने भनेर निर्णय लिनु आवश्यक छ । त्यसैले सिउलले प्रत्यक्ष रूपले अमेरिका र अफगानिस्तान तथा सिमानामा रहेको मुलुक पाकिस्तानसँग सम्बन्ध बढाएर बन्धक सुरक्षित राख्ने र छुटाउने प्रयास गरिरहेका छ ।

राष्ट्रपतिका विशेष दूत बेइक जोङ्ग-चुन अहिले काबुलमा छन् । उनी सिउल फर्किदा

पाकिस्तान पनि पस्दैछन् । अफगानी राष्ट्रपति हमिद कारजाईलाई पनि भेटेर उनले बन्धक छुटाउने उपायको खोजी गरेका छन् । 'यस विषयमा पाकिस्तानको भूमिका महत्वपूर्ण हुनसक्छ । यो मात्र यस्तो एक मुलुक हो जसले बोलेको तालिवानले सुन्ने गर्दछ,' आतङ्कवादबारे अनुसन्धान गर्ने कोरिया रिसर्च इन्स्टिच्युटका किम जिन-टेई बताउँछन् ।

पाकिस्तानी राष्ट्रिय सभाका प्रतिपक्षी नेता मोलाना फजलुर रेहमानले तालिवानलाई मानवीयताको आधारमा बन्धकहरूलाई मुक्त गर्न आग्रह गरेका छन् । दक्षिण कोरियाका राजदूत किम जुसिओकसँगको भेटमा उनले आफ्नोतर्फबाट मद्दत गरेका हुन् ।

तर अधिकांश कोरियालीहरूको एक मात्र विश्वास के छ भने, केवल अमेरिकाले मात्र बन्धकहरूलाई अकाल मृत्युबाट जोगाउनसक्छ ।

अल्पसंख्यक प्रतिपक्षी पार्टीका अध्यक्ष जेओड डोङ-योङ्ग भन्छन्, 'बन्धकलाई छुटाउने सााचो अमेरिकसँग मात्र छ,' अर्का प्रतिपक्षी नेता कोन योङ-गिल भन्छन्, 'दक्षिण कोरियालीहरूको जीवनभन्दा ठूलो केही छैन । अमेरिका आतङ्ककारी तालिवानीहरूसँग वार्ता गर्दिना भनेर अडानका साथ बसेको छ । तर जीवन बचाउनका लागि अमेरिकाले आफ्नो सिद्धान्त परिवर्तन गर्नु आवश्यक छ ।'

दक्षिण कोरियाको राष्ट्रिय सभाका आठ वरिष्ठ सदस्यहरू अमेरिकालाई आग्रह गर्न वासिङटनतर्फ प्रस्थान गरेका छन् ।

'अन्तर्राष्ट्रिय समुदायको सहयोगबिना हामी केही पनि गर्न सक्तैनौं,' समावेशी लोकतन्त्रका लागि ऐक्यबद्धता नामक गैरसरकारी संस्थाले एक वक्तव्य जारी गर्दै उल्लेख गरेको छ ।

मजदूर संगठन कामदारलाई प्रशन्न राख्न असफल

– फैजल समाथ

कोलम्बो (आई.पी.एस. / एन्.पी.आई.) – श्रीलंकाको श्रम बजार दिनानु दिन अनौपचारिक बन्दै गैरहेको छ । तर बजारलाई विश्व व्यापीकरण गर्न नसकेसम्म र परिवर्तन अनुसार ढाल्न नसकेसम्म श्रमिकहरूले बढी लाभ लिन सक्तैनन् । सीप भएको श्रमिक आज एकसाथ दुई वा सोभन्दा बढी स्थानमा आफ्नो श्रम बेच्ने अवसरको खोजीमा छ ।

‘परम्पराको कुरा गर्ने हो भने हामी देख्छौं, मानिस एउटै काम गर्थ्यो, पूरा समय एउटै अफिसमा बिताउँथ्यो । अझ कति त एउटै काममा अल्झिएर पूरै जीवन गुजार्थे । तर आज त्यस्तो अबस्था छैन,’ कोलम्बो विश्वविद्यालयका सामाजिक नीति विश्लेषण तथा अनुसन्धान केन्द्रका डाक्टर अथुला रणसिंघेले बताए ।

मजदूर संगठनहरू हतपत्त आफ्नो कमजोरी स्वीकार गर्दैनन् । तर वास्तविकता के हो भने श्रमिक संगठनहरूले यस सम्बन्धमा आत्मसमर्पण नै गरिसकेका छन् । कामदारलाई प्रशन्न राख्न उनीहरूको क्षमताले भ्याएन । ‘अनौपचारिक श्रम शक्ति वृद्धि भैरहेको छ । आंशिक रूपमा यो हाम्रो दोष पनि हो, समयसापेक्ष बनेर

श्रमिकको चाहनाअनुसार काम गर्न हामीले नसकेकै हो,’ व्यापार संगठनका वरिष्ठ हस्ती टिएमआर रासिदिनले भने ।

व्यापार संगठन अनुसन्धान तथा शिक्षा राष्ट्रिय संगठनका महासचिव रासिदिनका अनुसार श्रीलङ्केली जनसत्तिको ६० देखि ७० प्रतिशत अनौपचारिक क्षेत्रमा लागेको छ र यो क्षेत्र बढ्दो अवस्थामा रहेको छ ।

‘तर अनौपचारिक क्षेत्र भन्नाले श्रम अनुसारको पारिश्रमिक नपाउने अथवा वैधानिक लाभबाट बञ्चित कामदार भन्ने बुझ्नु पर्दछ’ उनको तर्क छ ।

अन्तरराष्ट्रिय श्रम संठगनको सहयोगमा एसपिएआरसीद्वारा श्रमको अस्थिरता र आर्थिक सुरक्षाबारे हालै गरिएको एक अध्ययनअनुसार श्रीलङ्काको श्रमबजार अनौपचारिकीकरणतर्फ अगि बढेको छ र श्रम बजार व्यवस्थापन पद्धति तरल बन्न पुगेको छ ।

कोलम्बो विश्वविद्यालयद्वारा हालै आयोजित कार्यशाला गोष्ठीमा रणसिंघेले प्रस्तुत गरेको कार्यपत्रको सामुहिक निष्कर्षमा भनिएको छ, श्रमिकहरू चरित्रलाई अनुशरण नगर्ने र परम्परागत संरचनालाई बेवास्ता गर्ने गर्दछन् । ‘अहिले परम्परागत

तरिकाबाट जनशक्ति आमन्त्रण गरिने वा काममा लगाउने कार्य हुँदैन । परिणामतः श्रमबजारको विषयमा विगतको तुलनामा अहिले आएर निकै विस्तारित जानकारी हासिल गर्न सकिन्छ,’ उनी भन्छन् ।

श्रीलङ्केली कम्पनीहरू पनि आज आएर आफैं जनशक्तिको खोजी नगरी तेस्रो पक्षलाई कामदार आपूर्तिको जिम्मा दिने अभ्यासमा लागेका छन् । ‘पहिला काम औपचारिक स्वरूपको थियो । जो अहिले आएर अनौपचारिक क्षेत्रतर्फ सङ्क्रमित छ,’ रणसिंघेले भने । उदाहरणका लागि निजी क्षेत्रका दुवै कार्यालय, श्रीलङ्काको सबैभन्दा ठूलो रोजगारदाता र निजी क्षेत्रले पनि सरसफाई र सुरक्षाका लागि बाहिरबाट कर्मचारी प्राप्त गर्दछन् ।

एक दशक अघिमात्रको कुरा गर्ने हो भने ती कामदारहरू कुनै एक संस्थाका लागि स्थायी कर्मचारीका रूपमा कार्यरत हुने गर्दथे । एसपिएआरसी र आइएलओद्वारा गरिएको सर्वे अनुसार श्रम संगठनहरूले

कामदारहरूको समर्थन गुमाउँदै गरेको देखिएको छ । 'तन्नेरी व्यक्तिहरू श्रम संगठनहरू कम सहायक भए भन्ने कुराको अनुभूति गर्दै कामदारको उद्देश्य कम उपयोगी हुन थाल्यो र त्यसबाट समस्याहरू समेत श्रृंजना भए भन्ने कुरा नयाँ पुस्ताले बुझेको छ । त्यसैले परम्परागत संगठनहरू परिवर्तन हुनु र व्यवस्थापनका लागि कामदार जनताको आवाज सुन्ने अवस्था सिर्जना गर्नु आवश्यक छ । पोषाक निर्माण कम्पनीका संगठनमा लागेर शिखरसम्म पुगेका एनटोन मार्क्स भन्छन्, अनौपचारिक कामदारको ठूलो जमात अर्थतन्त्रका लागि शुभ संकेत होइन । 'यस्ता कामदारहरूको कुनै अडान हुँदैन, उत्पादकत्वमा यस्तै कामदारका कारण कमी आउँछ । कामदारहरू कहिले एउटा काम सकिएला र अर्को काम थालौंला भन्ने सोचमा रहेका हुन्छन् । उनीहरू एउटा काम छिट्टै सकियोस् र छिट्टै अर्को काममा प्रवेश पाइयोस् भन्ने सोचमा केन्द्रित हुन्छन् नकि गुणस्तरमा,' उनले बताए ।

अर्कोतर्फ केही कम्पनीहरू छन् जो श्रमबजारलाई अनौपचारिक बनाउन जिम्मेवार छन्, अध्ययनले देखाएको छ । उनीहरूले अल्पकालीन सम्झौतामा प्राथमिकता दिएका छन्, तर स्थायी सम्झौताको विपक्षमा काम हुनु अस्वाभाविक विषय भने होइन । किनभने अधिकांश व्यक्ति पार्टटाइम कामदार बन्न चाहन्छन् ।

एग्रिज मार्क्स भन्छन्, 'आजको जीवन बाँचनका लागि मात्र थोरै कमाई गरेर पुग्ने अवस्था छैन । एउटै मात्र जागिर खाएर बाँचन सकिन्न । त्यसैले तपाईंले दुई-तीनवटा जागिर खानुभयो भने मात्र जीवनका आवश्यकताहरू पूरा गर्न सक्नुहुनेछ ।' वार्षिक मन्दी यस महिनामा १७ प्रतिशतसम्म पुग्यो । एक अङ्कको मान्यता कति हुन्छ भन्ने बुझ्न उनी सफल छन् । जुलाई महिनाकै एक घटना हो । पेट्रोलियम पदार्थको मूल्य बढ्यो र आवश्यक वस्तुहरूको मूल्यले आकाश छोयो । एक अङ्कबाट बढेर मुद्रास्फीति १७ प्रतिशतमा पुग्यो ।

तीव्र गतिले बढेको अनौपचारिक श्रमबजारका कारण काम खोजीमा शिक्षाको प्रभावकारिताका लागि प्रश्नहरू पनि उठेका छन् । एसपिएआरसी र आइएलओको सर्वेक्षणले अनौपचारिक पद्धति प्रयोग गर्दै सम्पर्क र प्रभाव काम पाउनका लागि प्रमुख दुई बाटाहरू हुन् भनेको छ । शैक्षिक योग्यताको परम्परागत शक्तिबारे धेरै कुरा गर्न सकिन्छ ।

करिब २४ प्रतिशत जनताले व्यापार गर्नेहरूको समृद्धि र काम पाउने सम्भावना देखेका छन् । अर्को २५ प्रतिशतले सम्पर्कबाट जागिर पाउने आशा गरेका छन् । केवल ३० प्रतिशतले मात्र विज्ञापन हेरेर औपचारिकवाटो समाएर जागिरका लागि निवेदन दिएका छन्, रणसिंघेले भने ।

श्रमका अवकासप्राप्त आयुक्त जि इभिराकुन भन्छन्, कामदारहरू किन आन्दोलित छन् र मजदूर संगठनको निस्कृततामा किन आवाज उठाउँछन् भनेर नियाल्ने हो भने अधिकांशमा राजनीतिक आग्रह

कारणका रूपमा देखापर्दछ । मुलुकमा ३० प्रतिशतभन्दा कम कामदार मात्र संगठनमा आवद्ध छन् । जबकि १ हजार ६ सय मजदूर संगठनहरू मात्र अस्तित्वमा छन् ।

संगठवादी रासिदिनका विचारमा विश्वमा आर्थिक सुधार तथा कामदारहरूको स्तर बढाउन संगठन आवश्यक छ 'कामदार र मालिक दुवैको अधिकारलाई बराबरी रूपमा पहिचान गर्न सक्नुपर्छ । तर, मजदूरको अधिकार बिनासंगठन सुरक्षित हुन सक्तैन,' उनले भने ।

केही क्षेत्रहरूमा मजदूर संगठनको प्रभाव देखिएतापनि अझै पनि धेरै क्षेत्रहरू यस्ता छन् जहाँ मजदूर संगठनहरू छैनन् वा कमजोर अवस्थामा छन् । कम्पनी मालिक वा रोजगारदाताहरू प्रत्यक्षतः मजदूरसँग व्यवहार गर्न चाहन्छन्, संगठनका प्रतिनिधिमाफत मजदूरलाई सम्बोधन गर्न चाहँदैनन् ।

'सिद्धान्त र व्यवहारः कामदारको अवस्था' विषयक एक अध्ययन सम्पन्न भएको थियो । राज्यद्वारा सञ्चालित नुन, स्टिल र ग्राफिट कारखाना बढी नोक्सानीका कारण निजी क्षेत्रलाई पाँच वर्षका लागि विक्री गरिएको थियो । यिनै कारखानामा कार्यरत मजदूर र उनीहरूको अवस्थालाई हेरेर अध्ययन गरिएको हो ।

यस अध्ययनले के देखायो भने परम्परागत शैलीका मजदूर संगठनहरू तिरस्कृत हुँदै छन् । किनभने उनीहरूले मजदूरका आधुनिक आवश्यकतालाई समेट्न सकेका छैनन् तर नयाँ सोचका मजदूर संगठनहरू भने कामदारहरूबीच लोकप्रिय हुँदैछन् । नयाँ सोचका संगठनमा सदस्यता लिनेहरूको भीड पनि बढेको छ ।

भूपरिवेष्ठित अफगानिस्तानमा तस्करलाई लाभ

– आसफाक युसुफजाई

पेसावर (आई.पी.एस्./एन्.पी.आई.) – अफगान ट्रांजिट ट्रेड एग्रीमेन्ट (एटिटिए) नामक व्यापार सम्झौतामा संयुक्त राष्ट्रसंघको सहायता प्राप्त छ। तर, यही सम्झौताको दुरुपयोग गर्दै गैरकानुनी व्यापार चलिरहेको छ। पाकिस्तानको सीमा शहर र बजारमा अफगानिस्तानबाट तस्करीका सामानहरू आयात हुन्छन्।

पेसावरको प्रसिद्ध थारखानो बजारस्थित विशाल सपिङ्ग कम्प्लेक्सका मालिक महमद फिदा भन्छन्, 'यहाँ तस्करीलाई गैरकानुनी मानिँदैन। पाकिस्तानका हजारौं पसलहरू गैरकानुनी रूपमै अफगानिस्तानबाट सामान आयात गर्दछन्।'

औपचारिक बाटोबाट प्रतिवर्ष पाकिस्तान र अफगानिस्तानबीच हुने व्यापारको परिमाण दुई अरब अमेरिकी डलरको रहेको छ। तर, गैरकानुनी व्यापारको परिमाण दश अरब डलरभन्दा बढी रहेको अनुमान गरिन्छ।

थारखानो बजार १९८५ मा स्थापना भएको हो। यहाँ ४ हजार ५ सय पसलहरू रहेका छन्। ती पसलका मालिक पाकिस्तानी र अफगानी दुवै तर्फका व्यापारीहरू छन्। अफगानिस्तान करिब तीन दशकदेखि गृहयुद्धको चपेटामा परेको छ। लाखौं अफगान शरणार्थीले पेसावरमा घर बनाएका छन्।

पसलहरूमा व्यापार चम्किएको छ।

विद्युतजन्य सामानदेखि एयर कण्डिसनसम्म, कपडा, श्रृंगार, मोटरका पार्टपुर्जा, चक्का र टायरआदि सबै पाकिस्तानबाहिरबाट प्राप्त हुन्छन्। अन्यत्र जहाँसुकैभन्दा यहाँ सस्तोमा सामग्री उपलब्ध हुन्छ। त्यसैले स्वभावतः यहाँ खरीद-विक्री बढी नै हुन्छ।

एटिटिएले भूपरिवेष्ठित अफगानिस्तानलाई बिनाभन्सार शुल्क पाकिस्तानी बन्दरगाहबाट अफगानिस्तानमा सामान ल्याउन छुट दिएको छ।

अवैध सामानको तस्करी अकासिएको छ। पाकिस्तानबाट बिनाभन्सार निर्यात भएका सामान पुनः गधालाई बोकाएर पाकिस्तान नै फर्किन्छन्। पहाडी बाटो पार गर्न उँटको पनि प्रयोग हुने गर्दछ। 'तस्करीका कारण प्रतिवर्ष दुई अरब अमेरिकी डलर भन्दा बढीको नोक्सान पाकिस्तानले बहन गरिरहेको छ। सानो बजारका लागि भनेर अफगानिस्तानमा ठूलो परिमाणमा सामान भित्र्याइन्छ र पुन पाकिस्तानी बजारमै ल्याएर बेचिन्छ,'। पाकिस्तानको पुरानो अखबार उनका आर्थिक विषयका समाचार दाता मोहम्मद अलिखान प्रष्ट पार्दछन्।

तालिबानी सरकारका पालामा पाकिस्तानले यस प्रकारको अवैध व्यापारको साड् लो चुडाएको थियो। एटिटिएको प्रावधानअनुसार अफगानिस्तानबाट २४ प्रकारका वस्तुहरू आयात गर्न रोक लगाएको थियो। ती वस्तुहरूमा तेलभिजन र

श्रृङ्गारका साधन प्रमुख थिए। यस्ता वस्तुलाई तालिवान मिलिसियाले प्रतिबन्ध लगाएको थियो।

'अफगानिस्तानबाट यति बढी परिमाणमा सामान आउँछ कि पाकिस्तानी प्रशासनले त्यसलाई नियन्त्रण नै गर्न सकिँदैन। कारखानो मार्केटस्थित व्यवसायी संघका अधिकारी इब्राहिन सिनवारी भन्छन्। गहुँ, पिठो, धु, तेल काठ र सिमेन्टजस्ता वस्तुहरू अफगानिस्तानबाट तस्करी भएर आउने गर्दछन्, उनले आईपीएसलाई भने। पाकिस्तानी तथा अफगानी प्रशासन तस्करहरूबाट घूसको प्रभावमा पर्ने र अवैध व्यापारलाई निरन्तररूपमा चलन दिने काम हुँदै आएको छ।

पाकिस्तानमा अफगानिस्तानबाट वस्तुहरूको बाढी एटिटिएको आडमा मात्र आएको होइन, चीन, इरान र मध्य एशियाली मुलुकहरूबाट पनि हुने गर्दछ।

'अफगानिस्तानमा कुनै पनि प्रकारको औद्योगिक उत्पादन हुँदैन, यो पूर्णतः छरछिमेकमा निर्भर रहेको छ,' सिनवारीले प्रष्ट पारे। इस्लामावादमा बाणिज्य मन्त्रालयले पाकिस्तान र अफगानिस्तानबीच

हुने व्यापारको प्रतिशत ७१ रहेको औपचारिक अभिलेख सार्वजनिक गरेको छ । सिन्वारी लगायतका व्यापारीहरू यहाँ गलत धन्दामा समर्पित भएर लागेका कारण सरकारको अभिलेखमा सबै कारोबार समेटिन सक्तैन ।

२००७-८ का लागि पाकिस्तानको आधिकारिक व्यापारिक नीति प्रतिलक्ष्य गर्दै उनले अफगानिस्तानमा निर्यातको परिमाण सानो परिमाणमा भएपनि बढेको जानकारी गराए । उनको अनुमान के छ भने अफगानिस्तानसँगको २ अरब डलरसहित जम्मा १९.२ अरबको व्यापार लक्ष्य पूरा गर्न कठिन छ ।

युद्धपछिको पुनःनिर्माण कालमा अफगानिस्तानसँगको व्यापारमा प्रमुख साभेदार रहेको पाकिस्तान रणनीतिक दृष्टिले महत्वपूर्ण स्थानमा छ । भौगोलिक जातिगत तथा सांस्कृतिक पक्षहरूका कारण पाकिस्तान अफगानिस्तानको निकट हुन पुगेको छ ।

२००१ को अन्त्यमा अमेरिकाको नेतृत्वमा प्रवेश गरेको सेनाले

काबुलबाट तालिवानलाई लखेट्नुअघि ३५ लाखभन्दा बढी अफगानीहरू छिमेकी पाकिस्तानको गाउँ तथा नगरक्षेत्रमा आई बसोबास गर्दथे । तीन दशकसम्म पाकिस्तानी उपभोग्य वस्तुहरूप्रति उनीहरू परिचित तथा अभ्यस्त हुन पुगे ।

आर्थिक वर्ष २००३ तथा ०४ मा पाक-अफगानको व्यापार ४९ करोड २० लाख डलरदेखि १ अरब ६३ करोड डलरसम्म पुग्यो । निर्यातकै कारण पाकिस्तानको पक्षमा व्यापारले यो स्वरूप प्राप्त गरेको हो ।

विभिन्न खाले समस्याका कारण सन् २००६-०७ मा करिब ४० करोड डलर मन्दी आयो । यो मन्दी अघिल्लो वर्षबाट सुरु भएको हो । खासगरी इरानी तथा भारतीय व्यापारसँग प्रतिस्पर्धा गर्नुपरेका कारण पाकिस्तानी उत्पादकहरूले नोक्सान बहन गर्नुपरेको हो ।

पेसावरमा सरहद च्याम्बर अफ कमर्स एण्ड इण्ट्रीका अध्यक्ष लियाकत अहमद खान भन्छन्, सरकार पाकिस्तान मध्य एसियाको गौडाको रूपमा रहेको दावी गर्दछ । तर वास्तविकता के हो भने आफ्नो भौगोलिक स्थिति र बढ्दो बजारको अवस्थालाई लिएर पाकिस्तानले केही सोचन सकिरहेको छैन ।

डिसेम्बर ३०, २००४ मा आय-आर्जन संघीय समितिले व्यापार प्रवर्द्धनका लागि नौ विविध मार्गमा भन्सार नाका खोल्ने जानकारी दिएको थियो । तर कमजोर सुविधा स्थितिका कारण त्यो लागू गर्न सकिएन । कमजोर बाटो र आदिवासी क्षेत्रमा असुरक्षाको स्थितिका कारण त्यो विचारले साकार रूप लिन नसकेको हो । तर त्यही असजिलो बाटो तस्करहरूका लागि भने निकै सुगम बनिरहेको छ ।

व्यापार नीतिसम्बन्धी आफ्नो भाषणमा वाणिज्य मन्त्री हुमायुन अख्तरले करिब ४० करोड डलरको व्यापार कसरी घट्यो भन्नेबारे प्रकाश पारेका छन् । उनकाअनुसार अफगानिस्तानले पेट्रोलियम पदार्थ, छाला र चामल जुन परिमाणमा खरिद गर्थ्यो, सो नगरेका कारण व्यापारमा मन्दी आएको हो ।

पेसावर उद्योग संघका अध्यक्ष नुमान वाजिर भन्छन्, एनडब्लुएफपीको व्यापार तथा उद्योगले अफगानिस्तानको उपभोग्य सामग्रीको बजारलाई बढी जोड दिएको छ । तर सरकार उद्योग व्यवसायीलाई प्रोत्साहित गर्न सकिरहेको छैन । यस क्षेत्रले भोग्नुपरेको प्रतिकूल परिस्थितिलाई ख्याल गरेर सरकारले उपयुक्त नीति अवलम्बन गर्नु बुद्धिमानी हुन्छ ।

बाट : नेपाल प्रेस इन्स्टिच्यूट
थापाथली-७०७ प्रशुतिगृह मार्ग
पोष्ट बक्स नं. ४१२८, काठमाडौं, नेपाल
फोन नं. ४-२६४१५५, ४-२६६४१८
फ्याक्स नं. २६४१५४

लाई : _____
_____
_____
_____